

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2025.24.2.25-35>

Transformačná sila umenia v edukačnom a mediálnom diskurze

The transformative power of art in educational and media discourse

Stanislav Benčíč, Ľudovít Hajduk

Abstract

The article analyses and describes the transformative power of art in educational and media discourse, emphasising its multiple dimensions. From a diachronic perspective, it surveys the development of selected events from murals to digital media. It utilises++ specific artworks to illustrate the significant role of art in social contexts, with connections to political changes and an educational dimension. The work considers the impact of art on political change and its role in forming critical thinking. It provides alternative interpretations of historical events, as well as analyses of phenomena and events, where art, through visual and narrative communications, deepens the discussion of social issues and opens up new possibilities for interactive learning in a digital world.

Keywords: Transformative power of art. Visual communication. Media discourse. Educational dimension. Political movements and art. Censorship. Digital media. Pareidolia. Visual interpretation.

Úvod

Umenie bolo od nepamäti mocným nástrojom na vyjadrovanie spoločenských myšlienok a komentárov. Od pravekých jaskynných malieb, cez renesančné fresky až po moderné pouličné umenie. Vizuálne vyjadrenie umenia zohráva kľúčovú úlohu v spoločnosti. Reflexie sú evidentné v ideológií a zobrazení spoločenských zmien. Umenie je nielen estetickým prvkom, ale aj prostriedkom sociálnej angažovanosti a politického aktivizmu. V priebehu dejín sa menili médiá a techniky, ktoré umelci využívali na vyjadrenie svojich myšlienok. Nástenné maľby v starovekých civilizáciách slúžili na zachytávanie kolektívnych hodnôt, náboženských predstáv a mýtov, zatiaľ čo moderné médiá, ako fotografia, film či internet, poskytujú globálnu platformu na šírenie umenia a myšlienok v reálnom čase. Obsahovo sa štúdia zameriava na to, ako sa umenie vyvíjalo z fyzického priestoru do digitálneho

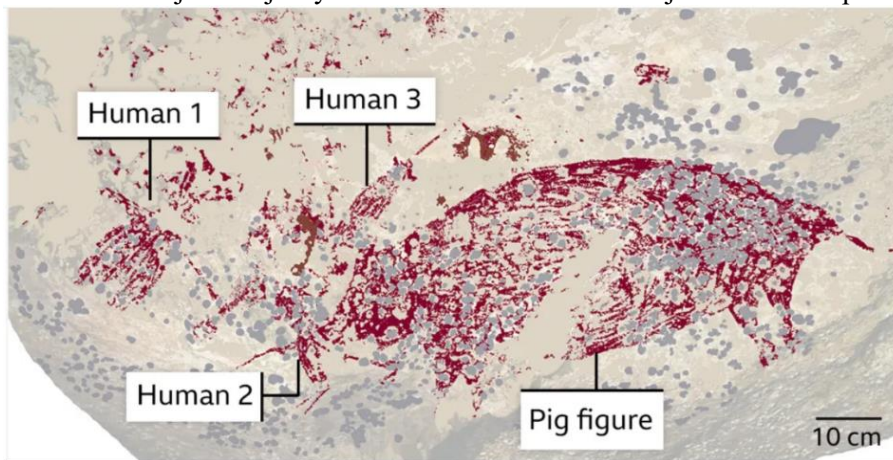
sveta a taktiež akým spôsobom ovplyvňuje edukačný a mediálny diskurz. Taktiež je možné tvrdiť, že ide o narušenie homeostázy v živote človeka (Kováčová, Ševčovič, 2024), dokonca v niektorých situáciách nepochybne aj o zlomové udalosti (Kováčová, Valachová, 2024) v dejinách ľudstva.

V nasledujúcich kapitolách textu sa zameriame na historický vývoj umeleckého vyjadrovania, jeho vplyv na spoločnosť a transformáciu v kontexte moderných médií. Na konkrétnych príkladoch ukážeme, ako umenie slúži ako nástroj spoločenskej reflexie a angažovanosti. Na prípadovej štúdii analyzujeme spoločenské reflexie husitských motívov na dvadsaťkorunáčke z roku 1970 a akú úlohu umenie zohrávalo a zohráva v občianskom živote aj v období vizuálnej kultúry a informačných technológií.

Od nástenných malieb k digitálnym médiám

Dňa 3. júla 2024 časopis Nature zverejnil výsledky výskumu, ktoré naznačujú, že jaskynné maľby, ktoré zobrazujú antropomorfné postavy v interakcii s prasaťom a merajú 36 x 15 palcov (91 x 38 cm) v Leang Karampuang (Indonézia), sú staré približne 51 200 rokov, čo z nich robí najstaršie známe figuratívne maľby na svete. Od najstarších nástenných malieb v jaskyniach až po súčasné digitálne médiá sa vizuálna komunikácia neustále vyvíjala ako prostriedok spoločenského komentára a kultúrnej identity (Ghosh, 2024). Každá éra priniesla nové technológie a formy vyjadrenia – od fresiek a iluminovaných rukopisov cez tlač a fotografiu až po interaktívne digitálne platformy. Tento historický prehľad sleduje, ako sa médiá menili v reakcii na technologické inovácie, sociálne zmeny a mocenské štruktúry, pričom skúma ich transformačnú úlohu v dejinách ľudstva.

Obrázok 1: Najstaršie jaskynné umenie na svete zobrazujúce človeka a prasa

Zdroj: [1]

Praveké a staroveké nástenné maľby

Prvé známe prejavy umeleckého vyjadrenia pochádzajú z pravekých jaskynných maľieb, ako sú tie v Lascaux vo Francúzsku alebo v Altamire v Španielsku. Tieto maľby mali pravdepodobne rituálny alebo náboženský význam a slúžili na zaznamenanie loveckých úspechov, mýtov alebo kolektívnych skúseností. V starovekých civilizáciách, ako boli Egypt, Mezopotámia a Rím, sa nástenné umenie využívalo na oslavu panovníkov, bohov a významných udalostí. Egyptské fresky v hrobkách faraónov zobrazovali scény zo záhrobného života, zatiaľ čo rímske mozaiky a nástenné maľby slúžili na výzdobu verejných aj súkromných priestorov.

Stredovek a renesancia

V stredoveku sa umenie stalo dominantne náboženským a slúžilo cirkevným inštitúciám. Kresťanské fresky v kostoloch a kláštoroch mali didaktický účel - negramotným veriacim sprostredkovali biblické príbehy a morálne posolstvá.

Renesancia priniesla nový prístup k nástennému umeniu, keď umelci ako Michelangelo a Leonardo da Vinci začali využívať perspektívu a realistické zobrazovanie. Slávna Sixtínska kaplnka je príkladom toho, ako umenie mohlo byť nielen náboženským, ale aj filozofickým a humanistickým vyjadrením.

Počas renesancie, keď sa umenie stalo nástrojom vyjadrenia viery a bohatstva, sa začali objavovať diela, ktoré reflektovali politické a náboženské zmeny. Umelecké diela ako *Posledná večera* od Leonarda da Vinciho nie sú len náboženskými výjavmi, ale aj silnými symbolmi spoločenských a politických procesov tej doby. Reforma a protireformácia viedli k tomu, že umelci začali používať náboženské témy na vyjadrenie odporu alebo na vyjadrenie podpory konkrétnym ideológiám (Pitoňáková, 2010). V súčasnosti digitálne médiá nám umožňujú osobný prístup k tomuto dielu len na základe predchádzajúcej rezervácie, často niekoľko mesiacov vopred. Prepojenie renesančného umenia s internetovými sieťami a využitím prekladača do slovenského jazyka je dôkazom transformačnej sily medzi stáročiami s evidentným záujmom súčasnej populácie o umenie dávnych vekov.

Barok a absolutizmus

Barokové umenie sa často používalo na posilnenie autority monarchov a cirkvi. Obrazmi a sochami sa demonštrovala moc a bohatstvo panovníkov, ako aj ich náboženská a politická legitimita. Príkladom je dielo Berniniho, ktorý so svojimi sochami a architektonickými projektmi obdivuhodne vyjadril moc Rímskokatolíckej cirkvi.

Romantizmus a revolúcia

Romantizmus priniesol významný posun k individuálnemu vyjadreniu a revolučným ideálom. Umelecké diela sa stali nástrojom politických hnutí, a to najmä počas revolúcií v Európe, ako napríklad vo Francúzskej revolúcii. Známý obraz Eugèna Delacroixa "Sloboda vedie ľud na barikády" je priamym vyjadrením revolučného ducha a politických ideálov tej doby. Maliar Eugene Delacroix(1798-1863) na parížskom výstavnom Salóne prezentoval alegóriu Sloboda vedie ľud na barikády, ktorou sa prihlásil k francúzskej revolúcii. Majstrovské dielo vzniklo v roku 1830. Na obraze je polonahá žena, ktorá zosobňuje slobodu, drží francúzsku trikolóru v obklopení bojujúcich i mŕtvych mužov.

Transformačná sila umenia v sociálnom kontexte

Umenie vždy slúžilo ako zrkadlo spoločnosti a nástroj na reflektovanie jej hodnôt, konfliktov a zmien. Od nástenných malieb až po digitálne médiá si udržalo schopnosť vyjadrovať nesúhlas, inšpirovať revolúcie a formovať verejný diskurz.

Modernú dobu a street art je potrebné spájať aj s politickými zmenami krajiny, resp. štátu. V 20. storočí sa umenie začalo presúvať z galérií a chrámov na ulice. Pouličné umenie, grafity a politické murály sa stali spôsobom vyjadrenia sociálnych a politických protestov. Mexická muralistická škola, ktorú reprezentovali Diego Rivera a José Clemente Orozco, využívala verejné priestory na šírenie revolučných myšlienok a sociálneho aktivizmu.

José Clemente Orozco (1883-1949) bol prominentnou osobnosťou mexického umeleckého hnutia, známy svojimi silnými a podnetnými nástennými maľbami. Orozco nielen zdokonaľoval svoje technické zručnosti, ale tiež si vážil jedinečné umelecké prejavy, ktoré vychádzajú z rozmanitých kultúrnych koreňov Mexika. Svojím umením bol revolucionárom, spochybňoval spoločenské normy, kritizoval politické systémy a volal po sociálnej spravodlivosti a rovnosti. V súčasnosti street art a digitálne umenie prekračujú tradičné hranice. Banksyho angažované diela politického sveta vo forme satirických nástenných malieb, alebo virálnych digitálnych ilustrácií na sociálnych sieťach dokazujú, že vizuálne umenie naďalej zostáva silným nástrojom spoločenskej reflexie a transformácie (Cepková et al., 2021). Jeho diela sa zameriavajú na témy ako vojna, chudoba, konzumizmus a politická nespravodlivosť. Banksyho grafity, ako je "Girl with a Balloon" alebo "There Is Always Hope," komunikujú kritiku voči spoločenským a politickým systémom. Počas aukcie v Sotheby's bolo jeho dielo "Girl with a Balloon" predané za viac ako 1 milión dolárov, no krátko po tom, čo bola cena uzavretá, sa obraz automaticky zničil cez zabudovanú skartovačku. Tento akt nielenže poukázal na sporné otázky komercializácie umenia, ale tiež vyvolal globálnu diskusiu o autenticosti a hodnote umenia v súčasnej spoločnosti.

Umenie ako katalyzátor politických zmien

Umenie v rôznych obdobiach histórie inšpirovalo revolúcie alebo politické zmeny. Príkladom môže byť vplyv politických karikatúr v období francúzskej revolúcie na verejnú mienku. V súčasnosti sa stretávame s mnohými príkladmi umenia, ktoré má funkciu protestu ako je napríklad pouličné umenie a grafity, ktoré často vyjadrujú odpor k vládnym politikám alebo vyjadrujú podporu ľudským právam a sociálnym hnutiam. Slávne príklady sú Banksy alebo projekt „Guerrilla Girls“. Umenie môže zvyšovať empatiu a porozumenie medzi rôznymi spoločenskými skupinami, čo môže viesť k zmene v politickom a spoločenskom správaní. Podnetom môže byť výstava alebo film, ktorý ukazuje životnú situáciu menšín, imigrantov alebo iných zraniteľných skupín. Citlivo a empaticky zvládnuté umelecké dielo môže pomôcť jednotlivcom vyrovnat' sa s traumatickými zážitkami a získať nový pohľad na vlastné spoločenské prostredie. V takomto prípade môžeme hovoriť o terapeutických účinkoch umenia, kedy človek pociťuje obnovu duševného zdravia.

Cenzúra a sloboda umeleckého prejavu

Často sa nastoľuje otázka, do akej miery by malo umenie podliehať cenzúre a kedy môže byť umenie nebezpečné nielen pre spoločnosť ale aj pre vládnucu garnitúru. Verejne ale aj ilegálne sa viedli a aj v súčasnosti sa vedú diskusie o mantineloch, ktoré stoja medzi slobodou prejavu a zodpovednosťou umelca voči verejnosti. Z nedávnej histórie je možné analyzovať a určité prípady, ktoré sa nezaobídu bez historických faktov v oblasti verejno-politického diškurzu v strednej Európe za daných geopolitických okolností.

Udalosti v roku 1968

Okupácia Československa vojskami Varšavskej zmluvy v auguste 1968 bola zásadnou udalosťou, ktorá mala obrovský dopad na spoločenskú atmosféru a kultúru. V reakcii na túto udalosť vznikol prúd umenia a umenie, ktoré sa stalo silným nástrojom spoločenskej kritiky a protestu proti sovietskej okupácii. Umenie sa stalo sprostredkovateľom vyjadrenia politického odporu širokých mas.

Príklady:

- **Grafity a ilegálne výtvory:** Počas okupácie v Prahe a iných mestách sa objavili rôzne grafity a výtvory, ktoré obsahovali politické posolstvá proti okupácii. Grafity využívali symboliku, kde obraz okupácie bol zobrazený ako vonkajšia hrozba a nespravodlivosť. Tieto formy umenia pomáhali udržať ducha odporu, čo vytváralo kultúrnu platformu na neskorší prechod k zásadným zmenám v roku 1989.

- **Poézia a literatúra:** Na Slovensku sa postavili proti komunistickému režimu aj viaceré osobnosti, ktorých diela zohrávali kľúčovú úlohu pri vyjadrovaní nezávislého a intelektuálneho postoja. Diela týchto osobností (Dominik Tatarka, Vladimír Mináč, Štefan Moravčík) sú dôkazom toho, že aj v časoch silnej cenzúry a represálií môže umenie zohrávať nezastupiteľnú úlohu v udržiavaní morálnej integrity spoločnosti a vo vyjadrovaní spoločenského protestu. Ich poézia, próza a eseje sa stali kanálmi pre vyjadrenie nesúhlasu a pre podporu myšlienky slobody, ktorá bola v normalizačnom období potláčaná.
- **Plagáty a fotografie:** Po okupácii vznikli početné fotografické projekty a plagáty, ktoré zobrazili silu odporu, ako aj smútok a bezradnosť. Ladislav Bielik vytvoril slávnú slovenskú fotografiu muža s odhalenou hrudou pred okupačným tankom z augusta 1968. Bielikova fotografia je ukázkovým príkladom transformačného potenciálu umenia. Vizualne umenie tu nevzniká pre estetický zážitok, ale ako nástroj etickej reflexie, kultúrnej pamäti a kritického odporu voči mocenským štruktúram.

V edukačnom a mediálnom diskurze ide o vizuálny text, ktorý:

- učí čítať symboly moci a odporu,
- rozvíja schopnosť interpretovať obraz ako argument,
- podporuje rozvoj občianskej citlivosti a etického myslenia.

Táto fotografia sa považuje za jednu z najlepších z fotografií 20. storočia. Stala sa obrazovou ikonou nenásilného odporu proti vojskám Varšavskej zmluvy.

Edukačný rozmer bankovky ako platidla a média

Bankovka je síce fyzický objekt, ktorý slúži ako platobný prostriedok, avšak môže byť vnímaná aj ako médium alebo edukačná názorná pomôcka pri výučbe histórie, semiológie, bankovníctva alebo aj dejín umenia. Nesie informácie a sprostredkúva určité hodnoty. Dizajn bankoviek - portréty a obrazy reflektujú kultúrne a politické hodnoty krajiny, v ktorej sú vydané. Na niektorých bankovkách počas obdobia komunizmu v Československu boli skryté významy alebo symboly, ktoré mali určité politické alebo ideologické konotácie. Tieto symboly často slúžili na podporu vládnej ideológie alebo na zobrazenie konkrétnych politických a historických udalostí. Obsahovali obrazové prvky, ktoré mali viacero významov. Mnohé z týchto znakov, ako sú napríklad päťcípe hviezdy, kosák a kladivo alebo iné, mohli byť interpretované ako vyjadrenie podpory komunistického režimu. Tieto aspekty môžu byť predmetom historických analýz, ktoré odhaľujú, ako sa politické režimy snažili formovať verejný diskurz aj cez tak zdanlivo neutrálnu vec ako sú peniaze.

Jedným z najznámejších prípadov bola práve 20-korunová bankovka z 80. rokov, na ktorej ľudia po jej zložení videli rôzne obrazy, ako napríklad tváre Jana Palacha alebo Dany Košanovej. Ján Palach sa 16.1.1969 na pražskom Václavskom námestí polial horľavinou a zapálil — išlo o akt politickej sebaobety (samoupálenie) na protest proti rezignácii spoločnosti na okupáciu a normalizáciu pomerov po auguste 1968. Dana Košanová bola pätnásťročná slovenská študentka, ktorá sa stala jednou z prvých obetí invázie v Bratislave. Fenomén interpretácie bankovky sa stal veľmi známym. Ľudia skladali papierové bankovky na určitý spôsob, čo vyvolávalo v ich očiach obraz, ktorý sa podobal na tváre týchto obetí. V skutočnosti sa nikdy nepotvrdilo, že by išlo o úmyselne zašifrovaný odkaz umelca. Tento jav tiež ukazuje, ako ľudia hľadali spôsoby ako vnímať a interpretovať svoju realitu. (Barteková et al., 2015).

Obrázok 2: Bankovka s hodnotou dvacet korun z roku 1970

Zdroj: [2]

Bankovka 20 Kčs z roku 1970 bola tlačaná v štátnej tlačiarňi cenín v Prahe a jej autorom bol výtvarník Karel Hruška.

Obrázok 3: Detaily z bankovky po zložení (upravil autor)

Zdroj: [2]

Martin Veinhauer, poslucháč 3. ročníku muzeológie v Brne, vo svojej záverečnej práci o tejto bankovke píše: U některých občanů (komunistů) se

tato bankovka setkala s negatívni odezvou. Hľadali v ní skryté významy, jak dokládá dopis tajomníka MNV z obce Chvalovice na Znojemsku Ludvíka J. generálnímu tajomníkovi ÚV KSČ Dr. Husákovi. V tomto dopise pisatel porovnáva bankovky v hodnotě 25 Kčs (1961) a 20 Kčs (1970). Obě tyto bankovky mají na lícni straně portrét Jana Žižky. „*Vážení soudruhu generální tajomníku! Znáám Vás jako člověka otevřeného, který stojí na platformě internacionalismu, střeží a hájí spojení se Sovětským Svazem..... Dvě bankovky, které Vám zasílám, chci Vám názorně dokázat, že nepřátelé socialismu, antisovětiismu jsou stále mezi námi a řídí se heslem z roku 1968 „Budete muset číst mezi řádky“. Zde na nové 20 korunové bankovce se nám to názorně ukázalo! Nechci říci, že byste nebyl o tom informován, ale jistota je jistota. Zajišťujeme si všichni spokojené stáří, strávit chvíli v klidu bez válek a v pohodě. Jak je možné, že na 20 korunové bankovce se výtvarník nevěnoval dostatečné historické postavě, kterou maloval a byla mu jen zástěrkou k tomu, aby tam vylil svoje nepřátelské city. On při tvorbě měl na zřeteli, aby hlava dívky a Palacha v čtené plamene, byla daleko lepší a nevadilo mu že proti 25 korunové bankovce zavázal oko jiné, hlavně když mu to splnilo jeho záměr. Zdůvodnění v rozhlase bylo ukvapené a nepodložené. Podlehli a nerozpoznali záměr pravice. Před 10 lety byl portrét této postavy prostý, jak je vidno na bankovce. Tito výtvarníci zneužili důvěry. Dali přednost slečně, v čtené Palacha, ale ještě zesměšlili průvod na druhé straně, kde figura, která má obě ruce levé vede průvod a následuje ji osoba se zavázanýma očima.“ (Veinhauer, 2007/2008, s. 29).*

Spomínaný list od tajomníka MNV z Chvalovic poukazuje na to, že niektorí komunistickí predstavitelia videli v bankovke symboly, ktoré mali nejaký podtext spojený s odporom proti socialistickému režimu.

Bankovka 20 Kčs z roku 1970 tak môže byť vnímaná ako zaujímavý artefakt z obdobia normalizácie, ktorý odráža napätie medzi oficiálnym režimom a nezávislým alebo skrytým odporom. Je príkladom paréidolie.

Paréidolia a kontrafaktická vizuálna interpretácia

Paréidolia je psychologický fenomén, pri ktorom ľudia v náhodných vzoroch vidia známe obrazy, napríklad tváre. V tomto prípade si ľudia v portréte Jána Žižku nevšimli len oficiálny obraz, ale podvedome (alebo zámerne) hľadali ukryté symboly a tváre zakázaných osobností či obetí okupácie. Disidentská ikonografia by vyjadrovala zámernú alebo nevedomú interpretáciu oficiálnych obrazov tak, aby obsahovali kritické odkazy na režim. Kontrafaktická vizuálna interpretácia je spôsob, akým diváci priradujú obrazu nový význam v rozpore s jeho pôvodným propagandistickým zámerom. Tento jav bol v normalizácii bežný, keďže cenzúra bránila otvorenej kritike, a tak si ľudia vytvárali skryté významy vo verejne dostupných symboloch (David et al., 2021).

Tento fenomén dvadsaťkorunovej bankovky ukazuje, ako sa aj bankovky, stávajú nositeľmi skrytých významov a ako sa umenie, v tomto prípade výtvarné spracovanie, stáva zrkadlom spoločenskej situácie a ideologických zápasov.

Záver

Umenie predstavuje mimoriadne mocný nástroj nielen v oblasti estetického vyjadrenia, ale aj ako prostriedok spoločenského diskurzu a edukácie. Jeho transformačný potenciál v edukačnom a mediálnom kontexte spočíva v schopnosti formovať kritické myslenie, ovplyvňovať spoločenské normy a poskytovať alternatívne interpretácie historických i súčasných udalostí. V edukačnej sfére umenie otvára priestor na hlbšie porozumenie komplexných tém prostredníctvom vizuálnej a naratívnej komunikácie (Schachter, 2008). Ako interdisciplinárny prvok dokáže prepájať rôzne oblasti poznania a podnecovať reflexiu o spoločenských hodnotách, identite či etických otázkach. Zároveň poskytuje študentom a širšej verejnosti platformu na interaktívne učenie, ktoré prekračuje tradičné akademické rámce. V mediálnom kontexte umenie funguje ako prostriedok kritiky, angažovanosti a inovatívneho sprostredkovania informácií. Vizualizácie, metafory a umelecké interpretácie môžu prehĺbovať diskusiu o súčasných spoločenských problémoch a pôsobiť ako katalyzátor zmien. S rozvojom digitálnych technológií sa navyše otvárajú nové možnosti šírenia umeleckých výpovedí prostredníctvom médií, čím sa rozširuje jeho dosah na verejnosť.

Umenie, či už v tradičnej forme ako nástenné maľby, alebo v modernej digitálnej podobe, naďalej zohráva svoju úlohu v utváraní verejného diskurzu a politických udalostí. Vizuálna komunikácia sa neustále vyvíjala ako prostriedok spoločenského komentára a kultúrnej identity. Každá historická éra priniesla nové technológie a formy vyjadrenia – od fresiek a iluminovaných rukopisov cez tlač a fotografiu až po interaktívne digitálne platformy. Tento historický náčrt poukazuje, ako sa médiá menili v reakcii na technologické inovácie, sociálne zmeny a mocenské štruktúry (Schelling et al., 2018). Umenie, v každom z týchto období, plnilo kľúčovú úlohu nielen v spoločenskom diskurze, ale aj ako nástroj v boji za spravodlivosť a zmenu. Vysoká je jeho transformačná a informačná hodnota v dejinách ľudstva.

V edukačnej a mediálnej sfére má umenie obrovskú schopnosť formovať kritické myslenie a prispievať k rozvoju spoločenskej vzdelanosti. Jeho funkcia nie je obmedzená len na komentovanie aktuálnych udalostí, ale aj na vytváranie priestoru pre reflexiu spoločenských hodnôt a angažovanie verejnosti v zmysluplnom dialógu. Umenie je schopné ovplyvniť politické postoje, aktivizovať spoločenský pohyb a poskytovať nástroje na kritiku a transformáciu.

Umelecké diela dokážu nielen komentovať, ale aj vytvárať priestor pre zmenu a reflexiu spoločenských hodnôt. V tomto smere umenie nie je len

výsadou samotných umelcov, ale aj každého jednotlivca, ktorý si uvedomuje jeho silu v sociálnych, politických a kultúrnych kontextoch. Preto je dôležité, aby umenie aj naďalej zohrávalo kľúčovú úlohu v boji za lepší svet – svet otvorený, spravodlivý a tolerantný.

V historickom vývoji bolo umenie neodmysliteľnou súčasťou politických a spoločenských zmien, a dnes má stále potenciál prispieť k transformácii spoločnosti v pozitívnom zmysle. Transformačná sila umenia v edukačnom a mediálnom kontexte nie je len nepopierateľná, ale aj nevyhnutná pre rozvoj spoločnosti smerujúcej k informovanej, kriticky mysliacej a kreatívnej komunite. Umenie má moc nielen reflektovať súčasnosť, ale aj formovať budúcnosť, a preto by malo byť neoddeliteľnou súčasťou vzdelávacích a mediálnych stratégií, ktoré podporujú kritické a kreatívne myslenie v spoločnosti. Budúci výskum by sa mohol zamerať na konkrétne metodické prístupy využitia umenia v edukácii a analýzu jeho vplyvu na mediálnu gramotnosť jednotlivcov.

Bibliografia

- Barteková et al. (2015). *Migrácia obrazu*. Bratislava : Vysoká škola
výtvarných umení v Bratislave, 2015. 60 s. ISBN 978-80-89259-93-9.
- Cepková, P.; Lančarič, P.; Jonisová, E. (2021). About an Exhibition
Image/Flow of Realities. In: *Communication Today*, 2021, 12(2), 198-
202.
- David, A. et al. (2021). A shared mechanism for facial expression in human
faces and face pareidolia. In: *Proceedings of the Royal Society B* 288,
2021, 1954. <https://doi.org/10.1098/rspb.2021.0966>
- Ghosh, P. World's oldest cave art found showing humans and pig, 3.7.2024,
dostupné na: <https://www.bbc.com/news/articles/c0vewjq4dxwo>
- Kováčová, B.; Ševčovič, M. (2024). *Homeostáza v obrazoch: akčné umenie
v dospelosti a v starobe*. Ružomberok: Katolícka univerzita v
Ružomberku. VERBUM - vydavateľstvo KU, 2024. 100 s. ISBN 978-80-
561-1130-7.
- Kováčová, B.; Valachová, D. (2024). *Zlom v obrazoch : akčné umenie v
dospelosti a v starobe*. Ružomberok : Katolícka univerzita v
Ružomberku. VERBUM - vydavateľstvo KU, 2024. 113 s. ISBN 978-80-
561-1132-1.
- Neznámy autor. (2015). Eugene Delacroix je autorom diela Sloboda vedie ľud
na barikády, 2015. dostupné na: [https://www.teraz.sk/magazin/eugene-
delacroix-je-autorom-diela-slobod/321544-clanok.html](https://www.teraz.sk/magazin/eugene-delacroix-je-autorom-diela-slobod/321544-clanok.html)
- Pitoňáková, S. (2010). Médiá a kultúrne dedičstvo, In: *Koren(i)e kultúry:
zborník vedeckých štúdií*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela
v Banskej Bystrici, 2010. ISBN 978-80-8083-982-6
- Schachter, K. (2018). Here's What Really Happened With Banksy's Art-
Shredding Stunt at Sotheby's, According to Kenny Schachter's Source

- October 16, 2018. Dostupné na: <https://news.artnet.com/art-world-archives/kenny-schachter-on-banksy-at-sothebys-stunt-1372921>
- Schelling, F. et al. (2008). The philosophy of art. University of Minnesota Press, 2008.
- Veinhauer, M. Scénář výstavy Československé bankovky 1918 – 1993. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Ústav archeologie a muzeologie studijní rok 2007/2008. dostupné na: https://is.muni.cz/th/zml6d/Bc_1.pdf

Zdroje k obrazovým přílohám

- [1] <https://www.bbc.com/news/articles/c0vewjq4dxwo>
- [2] <https://aukro.sk/20-kcs-1970-seria-l82-stav-1>

Prof. PhDr. Stanislav Benčíč, PhD.

Paneurópska vysoká škola, Fakulta masmédií
Tematínska 10, 851 05 Bratislava
stanislav.bencic@paneurouni.com

Prof. PhDr. Ľudovít Hajduk, PhD.

Paneurópska vysoká škola, Fakulta masmédií
Tematínska 10, 851 05 Bratislava
ludovit.hajduk@paneurouni.com